

Irodalmi Szemle.*)

Concha Győző: A közigazgatási javaslatról. Budapest, Hornyánszky Viktor bizománya. 1891. Nyomatott Kolozsvárt Ajtai K. Albert könyvnyomdájában. 96. l.

Folyó évi márczius 7-én, nyújtotta be a miniszterelnök a képviselőházban az állami közigazgatás reformját czélzó javaslatot („Törvényjavaslat a közigazgatás és az önkormányzat rendezéséről a vármegyékben.“) Azóta e kérdés, mondhatni, minden mást háttérbe tolt; a közvéleményt lázas izgatottságban tartja. A javaslat még publicatioja előtt is néhány héttel jóformán hivatalos titok volt; annak tárgyalását pedig a kormány alig volt hajlandó csak néhány napra is halasztani. Könnyen érthető tehát, hogy azzal sem a közvélemény, sem a szakirodalom olyan behatóan, mint ezt a tárgy fontossága megkövetelné, nem foglalkozhatik; s ezért a felől újságcikkeken kívül, csak néhány rőpiratot

*) Szakosztályunk kiadványaiban ezután a jogirodalomból is fogunk szemlét közölni. Nem szélesebb alapra fektetett és beható kritikai fejtegetéseket, hanem csak rövidre fogott ismertetéseket fog az tartalmazni, a melyeknek czélja olvasóink figyelmét egyik-másik fontosabb irodalmi műre felhívni, annak általános iránya és bece felől tájékozással szolgálni. Időszerűnek tartjuk pedig ezt, mivel jogéletünk éppen napjainkban gyökeres átalakulások előtt áll. Új elvek és ezeket a közéletbe átvivő intézmények megalkotása foglalkoztatják a törvényhozást és jogtudományt. A szakszerű irodalomnak ilyenkor fokozott feladat jut: a közgondolkodást megteremtenie, és nem csak a helyes irányban megtartania kellvén. Sikere annál gyorsabb, mennél több oldalról tud a nemzet közérzületéhez közeledni. Szemlénk is tehát, bármily kis mértékben, de mégis csak fog ez irányban a közérdeknek szolgálni.

Legszivesebben hazai irodalmunk termékeivel fogunk foglalkozni. De tért kell engednünk a külföldének is; nem csak a tudomány általános becsének tekintetéből, hanem azért is, mivel a nálunk ma vitatott alapelvek keletkezési helye jobbra a külföld: utána kell tehát néznünk, hogy miképpen váltak azok be hazájukban. Végre figyelemmel leszünk a jogtörténelmi, különösen az ó-korra vonatkozó művekre is, hogy a történelem és régiségtudományak is szolgálhassunk

találunk irodalmunkban. Ezek között különösen kiemelkedik, a czimben említett. Szerzőjét terjedt államjogi tudománya (tőle birjuk Belgium, az északamerikai Egyesült-Államok és Anglia alkotmányjogának rendszeres ismertetését) és e kérdéssel már 1876 óta szakadatlan foglalkozása, a javaslat bírálására különösen képesíték. S ha ezuttal annak inkább csak elvi intézkedéseivel foglalkozik, ezt a füzetben kapottak után csak sajnálni lehet. A reform szükséges voltát senki nem tagadja: a vélemények csak a „miként kelljen“-nél térnek el. A „szabadelvű“ és „mérsékelt ellenzék“ jelszó alatt ismert pártok, a közigazgatás „államosítását“ kívánják; míg az ország másik nagy pártja a municipális rendszer fenntartása mellett agitál. Szerzőnk elvileg az elsőekkel tart s azért a kormányt „üdvözli bátorságáért“, hogy „annyi előítélet leküzdésébe belé fogott.“ (10.) Maga is azt hiszi, hogy népünk az önkormányzati tisztviselést már el nem bírja, hogy társadalmunkban arra alkalmas elemek nincsenek; ámbár aggódva nézi ezen sarkkőnek kivetését, és attól tart, hogy vele az egész önkormányzati épület romba dől. (7. l.) Különösen, mint ezt dolgozata folyamában többször mondja, az önkormányzat megsemmisítését és az egyéni szabadság veszélyeztetését látja a kormányjavaslat nem egy szabványában és az átalakításnak módjában, a mi, ha keresztül megy, nemcsak a megye teljes dezorganizálása áll elé, hanem a miniszteri és hivatali önkénynek tág út nyílik (48. l.), a személyes uralom kerül a törvény fölé (52. l.), a polgári szabadság a közigazgatás diskrecziójára lesz bízva (55. l.), a legmerevebb administratív központosítás (10. l.) és Európában sehol sem található hivatalnoki rendszer létesíttetik; nem lesz egyetlen önkormányzati tisztviselő a megyében és községben, a mi mind együttvéve a jövő fejlődését teljesen kizárás nélkülivé teszi (71—74. ll.). Ezen elvi jelentőségű tételek bizonyítását adják azután a javaslat 20., 21., 22. §§. beható kritikája a 26—63. ll.-on. De ezenkívül a javaslat lényeges hibájának tartja, hogy az újításokat nem hozza szerves kapcsolathoz az eddigi állapottal (25. l.), a törvényhatóság, mint intézmény, benne határozatlan módon van feltüntetve (46. l.), az e tekintetben javaslatba hozott forma nagyon gyenge, a benne foglalt önkormányzati jog egészen más valami, mint a mit a nemzet e fogalom alatt századok óta érteni szokott (65. l.) Hiba az is, hogy a reform a városokat a megyétől eddigi izoláltságukban meghagyja; a mi által a közigazgatás államosítása csonka marad (79. 82. ll.): gyökeres javulás csak akkor állhatván be, ha a megyék és városok

között „a törvényhatósági várfalak is leomlanak, mint a kőfalak leomlottak.“ Észrevételei vannak végre a közigazgatási bizottság, állandó választmány, közgyűlés mikénti szervezése felől is (87—95. ll.). Szerző kifogásai tehát elég súlyosak, s ha azokat illetékes helyen figyelembe veszik, felvetésükkel a közszabadságnak jelentékeny szolgálatot tett; mert, habár azok mások részéről is észrevétettek, de nem találtuk seholy megkapó világossággal és egész összefüggésükben feltüntetve. Egyébiránt a szerző nem állt meg a negatív kritikánál; vannak javaslatai a veszélyek lehető kikerülésére. Így különösen a tisztviselők felelősségére nézve (63. l.), a fő- és alispán hatósági állása felől (73. l.), a közigazgatási és törvényhatósági bizottságok szervezéséről (90—94.) stb.

* * *

Dydynsky: Beiträge zur handschriftlichen Ueberlieferung der Justinianischen Rechtquellen. I. Institutionen. 1. Heft. Berlin 1891. Puttkammer u. Mühlbrecht.

Római jogforrásaink kiadásainak időnkénti megújítása, a haladó tudomány követelménye. A történelmi, régészeti és filológiai tudományok előhaladása mindig hathatósan befolyt a római jogi könyvemlékek teljesebb és helyesebb szövegkiadásaira, a mint ezt újabban is a Mommsen, Krüger, Studemund, Schöll-féle kiadásokban nagy mértékben tapasztalhattuk. Hiányok azonban még bőven vannak; s azért a további pótlások előmunkálatával sem lehet pihenni. Ilyen irányu a czimben említett munka, melyben szerző a Justinianus Institutiones című könyvről ismert kéziratokkal foglalkozik.

A mint tudva van, Justinianus jogkönyvei közül legtöbb kézirat van éppen az Institutiókról; összefüggő szövege és kisebb terjedelme a leírást könnyebbé tevén. A kéziratok teljesebb felsorolása eddig a Schrader-féle Prodrómusban volt található. (Prodrómus corp. iur. civ. a Schradero, Clossio, Tafelio edendi. Berl. 1823. p. 36. sqq.) Ezen kiadatás nagy gondnal és szakértelemmel készült ugyan, de egészen sikerültnek még sem tartják; részben mivel a tudós szerkesztők nem tudták a különböző korból eredő kéziratokat általánosabb jelleg szerint csoportosítani, egymásra való vonatkozásukból egyik-másik értékét kellőleg mérlegelni; részben, mivel több, akkor pedig már ismert kézirat figyelmünket elkerülte. Az újabb feldolgozás tehát már ez okból is szükséges lett volna. De találtak még új kéziratokat, s ezenkívül, mint már fennebb jelzém, a jogtörténeti segédeszközök is tökéletesedtek: a

szövegkritika tehát a hiányok kitöltése, az eddigi hibás szöveg kiigazítása tekintetében csak sikerre számíthat.

D. összesen 298 kéziratot sorol fel és ír le közelebről, több eddig ismeretlent is. Legtöbb van Németországban (31), utána Franciaország (18) áll, azután következnek Olaszország, Ausztria, Anglia stb. Könnyen képzelhetni, hogy ezen kimutatás teljessége is csak relativ; és tulajdonképpeni értékéről csak akkor fogunk végleg beszámolhatni, ha szerző részletesebb fejtegetéseit, a melyeket a II. füzetben ígér, ismerni fogjuk. Ajánljuk azonban egyelőre is filologusaink és jogtörténészeink figyelmébe.

* * *

Ásbóth Oszkár: A hangsúly a szláv nyelvekben. (Akadémiai értekezés.) Budapest, 1891.

Csuday Jenő: A honfoglalás éve. Szombathely, 1891.

Csuday Jenő: A magyarok történelme. I. kötet. Szombathely, 1891.

Fekete Zsigmond: A magyar faj és művelődés eredete. II. kötet. 1. füz. Budapest, 1891.

Füredi Ignác: Közhasznú idegen-szótár. Budapest, 1891.

Kanyóró Ferencz: Unitáriusok Magyarországon. Kolozsvár, 1891.

Marczali Henrik: A legújabb kor története. 10. és 11. füz. Budapest, 1891.

Melháné Szadk Lujza: Bárá Jósika Miklós élete és munkái. Budapest, 1891.

Simonyi Zsigmond: A nyelvújítás és az idegenszerűségek. (Akadémiai értekezés.) Budapest, 1891.

Szarvas Gábor és *Simonyi Zsigmond*: Magyar nyelvtörténeti Szótár. (A II. köt. befejezve.) Budapest, 1891.

Szádeczky Lajos: Kovacsóczy Farkas erdélyi kancellár. (Magyar történelmi életrajzok.) Budapest, 1891.

Szinnyei József, idősb: Magyar írók élete és munkái. I. köt. 8. füz. Budapest. 1891.

Akadémiai Értesítő. 1891. III. füzet. — Erdély és az északkeleti háború. (Könyvismertetés.) — Apáthy István. (Nekrolog.) — Zichy Antal: A gróf Széchenyi Istvánhoz intézett megtisztelő levelekről 1827—1835. — Tély Iván: Kisfaludy Mohácsa görögül. — Pulszky Ferencz: A magyar pogánykori sírok. — Keleti Károly: Az 1890-diki népszámlálás előleges eredményei. — IV. füzet. Jendrássik Jenő. (Nekrolog.) —

Thewrewk Emil: A magyar zene tudományos tárgyalása. (Könyvismer-
tetés.) — Thewrewk Emil: A görög Anthologia. — Kégl Sándor: Ta-
nalmányok az újabbkori persa irodalom történetéből. — Schwarz
Gyula: Aristoteles és a British Museum papyrusa.

Archaeologiai Értesítő. 1891. I. füzet. — Antik arczképek a
budapesti művészházban. — Kövér Béla: Középkori építészetünk chrono-
logiájához. — Münnich Sándor: Óskori cserepek a Szepességben. —
Szárász Antal: Ágnes királyné antependiumáról. — Csergheő Géza: Csák-
tornyai Ernust Zsigmond czimeréről. — Mayer József: A német-ujhelyi
Mátyás-billikom. — Radisits Jenő: Régi egyházi ötvösművek. — Mys-
kovszky Viktor: A fricsi várkastély sgraffittói. — Réthy László: Ki-
adatlan Árpád- és vegyeskorj magyar érmek.

Bölcészeti folyóirat. 1891. I. füzet. — Piszter Imre: Vitás
pontok a szép meghatározása körül. — Szabó Sadocus: A mozgás s a
mozdítás lénytani ismertetése. — P. Angelicus: A végtelenről. —
Franciscy Lajos: Az ethikai determinizmus és indeterminizmus. —
Szilvek Lajos; Szt. Tamás és a fiziológia a lelki tehetségek localisatió-
járól. — Notter Antal: Kant antinomia-tanáról. — Kiss János: Lény-
tani műszavak.

Budapesti Szemle. 1891. márczius. — Ligeti Antal: Mun-
kácsi Mihály ifjúsága. — Kúnos Ignác: Kisászsiai török népregények.
— Marczali Henrik: A középkori elmélet a királyságról. — Horváth
Cyrill: Pelbárt és codexeink. (Befejezés.) — Goldziher Ignác: Arábia
régii története.

Egyetemes Philologiai Közlöny. 1891. III. füzet. — Demek
Győző: Matthisson hatása irodalmunkra. — Bayer József: Kelemen
László Zaide-fordítása. — Haraszti Gyula: A renaissance-kori francia
színpad. — IV. füzet. Rupp Kornél: Ovidius és Gyöngyösi. — Szilasi
Móricz: Thukydides. — Id. Szinnyi József: Simai Kristóf. — Sebes-
tyén Gyula: Anjou-kori nyomok a nagy-mihályi Kaplyonok mulattatói-
ról. — Hazai irodalom. — Philologiai programm-értekezések. — Télfé-
Iván: Hellén irodalom és hellén nyelvtanítás.

Élet. 1891. I. sz. — Brandes György: Lengyelország romanti-
kus irodalmából. — Lyka Károly: Modern művészet. — Jancsó Bene-
dek: Kiss József. — Vikár Béla: Oroszok és finnek. — Palágyi La-
jos: A magyar lyráról.

Ethnographia. 1891. II. füzet. Marinescu Athanáz: Az áldozat-

tok. (Rumén népmýthologiai képek és szokások. — Katona Lajos: Párhuzamok magyar meséinkhez. Márton József: Sorki-Tótfalu néprajzi vázlata: Kálmány Lajos: Ráolvasók. — U. a. Délvidéki népmondák. — Népköltési hagyományok. — Nagy József: Árvamegyei tót népszokások. — Magyarországi ethnographusok: Marinescu Athanáz; Versényi György.

Földrajzi Közlemények. 1891. febr. — Téglás Gábor: Újabb adalékok Dácia föld és helyiratához. — Márcz. György Aladár: Az új Afrika.

Hadtörténelmi Közlemények. 1891. I. füzet. — Egy l.p a Mária-Terézia-rend történetéből. — Thaly Kálmán: Tényleges létszámok és hadi felszerelés Rákóczi hadseregének ezredeiben. — Kiss Lajos: Nemzeti függetlenségünk védelmezése III. Henrik ellen. — Thúry József: Szigetvár elfoglalása 1566-ban. — Rónai Horváth Jenő: Zrinyi Miklós a költő, mint hadvezér. — Szendrei János: A sárospataki és gyulafehérvári ágyuöntő-házak a XVI. században, I. Rákóczi György idejében.

Katholikus Szemle. 1891: jan.—febr. — Horváth Cyrill: Nemzeti irodalmunk a reformációig. — Pór Antal: Kanizsai István zágrábi püspök.

Magyar Nyelvőr. 1891. III. füzet. — Joannovics György: A végtelen kérdés. — Kulcsár Endre: A magyar nyelv képes beszéde. — Mócs Szaniszló Gyula: A magyar gerundium-alakok történelmi fejlődése. — Zolnai Gyula: Mátyusföld nyelvjárása. — Helyreigazítások, magyarázatok. (Túl a dunai. Áldani. Kem. Konty. Váltigen, választigen. Pereputty. Kocsonya. Bonczol.) — Népnyelvhagyományok. — IV. füzet, Joannovics, Kulcsár, Mócs, Zolnai értekezésének folytatása. — Gresits Miksa: Hírlapjaink magyarsága és egy szarvashiba. — Helyreigazítások, magyarázatok. (Gamolya, gomolya, máglya. Malacz. Hibás olvasás. Bonczol. Harcz. Túladunai, túlatiszai. Pereputty.) — Népnyelvhagyományok.

Magyar Philosophiai Szemle. 1891. I. füzet. — Jeszenszky Dezső: A középiskolai reform alapkérdései. — Belják B. Pál: A következtetés lélektana.

Magyar-zsidó Szemle. 1891. márcz. — Kardos Albert: Zsidó mondák és a magyar irodalom.

Századok. 1891. februárius. — Jakab Elek: Emlékbeszéd báró

Orbán Balázs fölött. (Folytatás.) — Király Pál: A markomán háborúk. (Folytatás.) — Hodinka Antal: Chmelnieki Bogdán. — Márczius. Fraknoi Vilmos: Rómer Flóris emlékezete. — Jakab Elek: Emlékbeszéd báró Orbán B. fölött. (Folytatás.) — Király Pál: A markomán háborúk. (Folytatás.) — Április. Ortway Tivadar: Az Ajtony és a Csanád nemzetségek birtokviszonyairól Délmagyarországon. — Schwartz Ignác: A fürdők történetéhez Magyarország. — Király Pál: A markomán háborúk. (Folytatás.)

Turul. 1891. I. füzet. Komáromy András: Dobsa nádor és a Debreczeni család. — Csergheő Géza: A Guthkeled nemzetség címere. — Mayláth Béla: A Kis-Palugyai és a Bodafalvi Palugyay-család. — Sváby Frigyes: Körösszeghi és Adorjáni gróf Csáky-család genealogiája. — Széll Farkas: A telekesi Török-család.